

Békes is volt mindkét helyen, s valószínűleg — mert emlékeinkből a rendes követjárásoknak csak igen kis részét ismerjük, — többször. A fontosabbak közé tartozik 1565-ki portai útja. A háboru a koronás és választott magyar király közt 1564. őszén kitört, s midőn Swendi előnyomult, Békes a portára ment, hogy a szultán beavatkozását eszközölje ki. János Zsigmond birtokának fenntartása annyira érdekében állt a szultánnak, hogy a segílyt minden nehézség nélkül megígérte, sőt — bár Maximilián bejelentte a portára a szathmári kiegyezés pontjait, hogy a szultánt János Zsigmondtól elvonja — meg is adta. Maximilián e tettének hatására a választott király egy merész elhatározással meghíusította: személyesen tizenkét főúrral s fényes kísérettel Zimonynál felkereste a szultánt, hogy személyesen győzze meg ártatlanságáról. Ott volt Békes is, és már akkor oly hatalmas és befolyásos, hogy e látogatás részleteit ő írta. (1566. jún. 27.)

És e hatalom és befolyás legkézzelfoghatóbb bizonyítványa volt a fogarasi uradalom megnyerése, melyet Mayláth Gábor, a török fogságban elhalt István fia, a töröktől féltében és Erdélyből ki akarván költözni, 30,000 aranyban a fejedelemnek eladott, s melyet az adományozás után ő és rokonai hiában akartak visszaperelni. „Hűségének volt ez jutalma“ — mondja az ítélet; s valóban annyira gazdag jutalom volt ez, hogy Békesre később válságossá lett. Vagyona már mérközött akárkiével Erdélyben, szava és befolyása pedig mindenikét felülmulta, kik őt még mint emelkedő ifjút pártfogolták. Házassága — 1567. nov. 30-án a főrangú Harinai Farkas Farkas leányával — megadta a mi még hiányzott: a rokonai összekötését a legelső családdal. Fejedelem és főurak ajándékaikkal tisztelték meg a nász napján, s Schesneus a költő verseket irt s nyomtatott ki, melyeket Kendy Sándor, Békes ifjúkori barátja nyújtott át neki.

Befolyása és hatalma tetőpontját érte el. De soha üdvösebbre nem használta azt, soha áldásusabbban, fényesebben nem érvényesíté, mint akkor, midőn a vallásos eszmék harczi és küzdelmei korában a lelkiismeret szabadságának kivívására fordítá. Nem hiszem, hogy tévednék, ha kimondom, hogy ez képezi a kulcsot Forgács engesztelhetetlen gyűlöletéhez; — az a rajongásig erős meggyőződésű ember csak ezt nem tudta megbocsátani neki. Mert hogy miye volt Békes János Zsigmondnak: Forgácsból tudjuk — „akarattól, ugymond, egy körömyire sem távozott.“

S csakugyan a dolgok menete mutatja, hogy ez ügyet ő vezette. A mint a reformáció különböző árnyalatai: a lutheranizmus, a calvinizmus, az unitarizmus kezdettek tért nyerni, mindenik kivívta a maga egyenjogúságát. Utoljára az utolsó. Az 1564-iki tordai gyűlés már biztosítá az ágostai és helvét vallásuaknak a szabadgyakorlatot; négy évvel később (1568. jan. 6.) elhatározták, hogy a praedicatorok szabadon hirdessék az evangéliumot.

Ez határozott lépés volt előre, s főként Békes befolyása alatt kelt. Tevékeny részt vett azon hittani küzdelmekben, melyek nem sokkal ama törvényezik kelte után tartatva, az unitarizmusnak megszerzék a polgárjogot — az 1568-iki tiz napi vitában, az 1569-iki váradi disputációban, melyet mint „moderator“ erős kézzel a ki-

tűzött ezél felé vezetett. Ezért ajánlá neki Basilius az Apostoli Credot, ezért az unit. lelkészek a hitelvökről írott művet, ezért Dávid a legtevékenyebb unit. író és téritő legfőbb munkáját. S midőn fíradalmokat siker — az 1571. jan. 5-ki vallástörvény — koszoruzta, már a dolog annyira meg volt érve, hogy távollétében is létrejöhetett az.

Oly politikai missióban járt ő akkor, mely életében válpontot képezett: Maximilián és János Zsigmond közt kiegyezés és rokonai összekötés létrehozásán — vagy más szóval előkészítin az utat, hogy Erdély a török védnökség helyett a német császár pártfogása alá térjen. Mert tulajdonképp ez volt a végcél. Két ízben járt Békes e célból a császárnál: először, midőn az 1570. aug. 16-ki speyeri szerződést létre hozta, melynek fővagy egy császári hercegnő kezéért János Zsigmond a kir. cím letevését s birtokai egy részének átengedését ígerte, s másod ízben (1571. január), midőn urának a vén és rut Sybilla clevei hercegnő kezét kieszközlé. A szerződések kieserléséről (1571. márcz. 10.) János Zsigmond már nem nyert tudomást: márcz. 14-én meghalt.

Békes terveire ez nagy csapás volt. Mind az, a mit a speyeri szerződésből a maga hasznára akart kizsákmányolni, a maga emelésére szemelt ki: ellene fordult. E szerződés létrejöhetése nagy befolyást biztosított volna Maximiliánnak a fejedelemválasztásra, és ez lépés lett volna az ő emelkedésére, — így félig készen nagy gyűver volt azok kezében, kik a török védróság alól elszakadást Erdélyre veszélyesen tartották és lépésül szolgált az ő megbuktatására.

De ő nem úgy vélekedett. Tartózkodása a császári udvarban megszerezte neki Maximilián bizalmát és kegyét — s János Zsigmond halálának híre a császári udvarba érkezvén, kilátást és biztatást nyert, hogy elnyerendi a vajdai székét.

Azonban a dolog Erdélyben másként dőlt el. Mig Békes Maximilián pártfogásáról biztosítva, egyes bégek megnyerése által akarta ügyét a portán is jó karba állítani, hívei és barátai pedig Erdélyben az időközben összehívott országgyűlésen a speyeri szerződés kihirdetését sürgették: a rendek nem találták időszerűnek (mert a titkos szerződés kihirdetése ezzel egyjelentésű lett volna) „a fejedelmi kontyot“ az ő fejére tenni. A választás első napja még zajos volt és kétes, ha vajjon a török vagy a német pártfogás pártja fog-e győzni, — a második csendesen folyt le: Báthory István „a somlyai főúr, öreg nemzet“ ellenmondás nélkül választott meg.

Békes, haza érve Prágából, szemben állt e bevégzett ténnyel. Saját nagyra törő lelkétől és ambíciójától ösztönözve, ő épen oly kevéssé nyugodott meg abban, mint a bécsi kormány. Ez nem volt hajlandó a jó alkalmat Erdély visszaesatlására használatlanul elszalasztani — s fenntartá összeköttetéseit Békeskel, ki előtt nem állott más választás, mint vagy kizsákmányolva ez összekötöttés előnyeit előbbre haladni az ellenállás útjáról a nyílt lázadás terére, vagy lemondva régi hatalmáról s befolyásáról, magányba vonulni. Mert hogy azt a korlátlan befolyást, mit az utolsó Zápolya alatt birt, Báthory alatt nem tarthatja meg — tisztán állt előtte. Lehetett volna tán, paktálva a viszonyokkal, egyszerű tanácsur — de nem többé fejedelmi helytartó.

Az elsőt választá. Elzárkózott Fogarasba, Mayláth régi lázadó fészkebe. Ott, ama helyen, a lázadásra hajlandó székelyek s Maximiliánhoz szító szászok szomszédságában vesélyes volt ő, s midőn még más felől Csákyval és Hagymásyval Huszot kezére keríté: Báthory (1571. nov. 9.) az országgyűlésen törvényeket hozott, melyek élet könnyen lehetett Békes ellen fordítani: az idegen kezeten levő fiscalitások (Fogaras) pereltessenek be, alattvaló külödvárokkal ne levelezessen s az országgyűlésről elmaradó főúr büntetessék meg.

Békes — e törvények meghozása után is — mind a három pontban el volt marasztalható. Maximilián nem mondott le a reményről, hogy Erdélyt Békes által visszaszerzi, Békes pedig vagyona és hatalma megtartása horgonyának egyedül őt tekinté — s a megkezdett uton mind tovább haladt. 1573 elején már világos lázadó volt. Báthory megelőzte: kiforgatta Fogarasból, melynek bevételére serget küldött, s melyből ő csak ezekkel tudott megszökni, és az országgyűlés által törvényt hozott ellene mint lázadó ellen.

Békes Maximilián udvarába menekült: folytatta a végzetes pert Fogarasért s többi elkobzott jószágaiért, összetartotta, biztatta pártbíveit, s a porta megnyerésére lépéseket tett. Csakugyan Báthory mindenben ellensúlyozá. Békes jószágaira vonatkozólag kijelenté: nem tűri, hogy olyan ember, ki vele nem tart, országában lakjék s ott egy talpalatnyi földet is birjon, lázítását országában figyelemmel kísérte s portai működését ellensúlyozá. És mégis mind a mellett Békes oly erős pártra tudott szert tenni, hogy 1575-ben megkísérthet, még pedig a siker reményével, a beütést Erdélybe. De Kerelő-Szentpálnál teljesen tönkre veretett: maga menekült, pártja pedig iszonyuan lakolt.

Ezzel vége volt a Békes által támasztott forradalomnak, s az erdélyi fejedelemség, kiállva az első nagyobb vérkeresztiséget, a Zápolya család kihalása után, megszűnt. Létjoga többé nem tétetett kérdés tárgyává évek hosszú során át. Békes se háborgatta többé: ambíciója saját jobb meggyőződésnek adott helyet, hogy amaz országot a római császár sem megmenteni, sem megvédeni nem képes. Visszavonult Ungvárra, s minthogy első neje időközben meghalt: a gazdag Sárkány Annát nőül vevén, vagyoni viszonyait jó karba állítá. Majd midőn Báthory István lengyel királylává lett távol a földtől, mely őket ellenségként látta szemben állani, felajánlá neki jó szolgálatait. „A kinek — mondá — mint győzőnek hatalmát érzem, annak mint legyőzött részvétét és kegyelmét igénybe vehetem.“

Nem esalódott. Báthory elfogadta a nyújtott jobbot, udvarába vette őt s mint államférfit és hadvezért alkalmazta. A varsói udvarnál sok magyar nyert alkalmazást — de Békes kivált közülök: hűsége, esze és tehetségei fényes pályát jelöltek ki számára. 1579-ben az oroszok ellen folytatott hadjárat egyik fővezére volt. De aratott babérait nem soká élvezheté: még azon év nov. 23-án Varsóban elhunyt.

Szilágyi Sándor.

* Békesnek Magyarországon nem maradt fenn arcképe. Az itt közölt eredetije Lengyelországban Siemkowskiego gyűjteményében őriztetik. Közi azt Kraszewskiego Wilna monographiája III-ik kötetében.

Külföldön.

Lassu mormollással hömpölyög a Tájó Aleantara mellett, Végig suhan tükrén a szél, mint egy fűző Szívnek sobajtása s lágy mint a lehellet.

Szomorú füzeknek hosszan csüngő ága Vízbe lehajlik. Ezüstözi habját a holdnak világa Hús esti szellőnek fuvalmán ha zajlik.

Néptelen sorain a kihalt utcáknak, Mint a holló szárnya, Az időtől barnult ódon palotáknak Oly sötéten, hosszan vetődik az árnya.

Elüti az éjjelt egy-egy toronyóra Rezgő kondulással; Álmos éji-örök ez ébresztő szóra Kürtjeiket fűjják, síró tutulással.

Oly egyedül járok, tétova léptemnek Czélja sehol nincsen, Pihenő hajlékért lankadó testemnek Hiába zörgetnek, idegen kilnesen.

És a mint így járok, árnyékomat üzőm Borongó lélekkel, S futó gondolatok szavait betűzőm: Benépesül agyam régi emlékekkel.

Távol otthonomban, vidám czimboráknak Mintha látnám kedvét, Kezünkben az összecörrenő pohárnak — Száraz ajkam oh mint vágóik inni nedvét.

Vidám kardaluknak idáig hat hangja, Vagy tán a zsbongás Nem is dal, csak annak kései viszhangja, Mely fülemben zúg mint a szálló légyzsongás.

Gondolatom elszáll, oda hol lelkennek Időzni oly kedves, Én meg tovább viszem kifáradt testemnek Terhét és két szemem könnyektől lesz nedves.

Hulló könnyemet, mely búmnak enyhádója, Idegen föld iszssa. Érzem: olyan vagyok, mint a vándor gólya, Mely elhagyta honát és nem talált vissza.

Barbarossa.

Mi lett belőle?

Elbeszélés.

(Folytatás.)

Elhagytuk az egyetemet; én azért, hogy hittani tanulmányaim megkezdése előtt két évig utazni menjek, ő pedig azért, hogy kedvesen tantárgyát, az orvosi tudományokat, hallgassa, mialatt, hogy magát fenntarthassa, a nyomdász mesterséghez folyamodott, melyet még az egyetemre jötte előtt megtanult és gyakorolt, és olykor-olykor egyetemi tanulmányai mellett is folytatgatott. Csak épen a legszükebb levelezést folytattuk egymással, minthogy akkor még a közlekedés Európa és Amerika közt sem gyakori, sem olcsó nem igen volt; visszatérésem után pedig nem láttam őt. Hol egy, hol más körülmény tartott bennünket távol egymástól, míg végre ő irt nekem, hogy a jövő tanév elején tudori vitatkozást fog tartani és nagyon szeretné, ha akkor találkozhatnánk. De hát miért ne találkozhatnánk? Alig vártam, hogy elérkezzék a meghatározott idő, hogy láthassam régi barátomat, együtt bolyonghassak vele a jól ismert halmonkon s legzajosabban éljenezhessek, mikor ő az emelvényre lép. Ugy hiszem, hogy az efféle tudori vitatkozások ma már kimenek a divatból — nem vagyok bizonyos benne, — hanem a régi jó időkben a végzett hallgatók három év múlva ismét megjelentek az egyetemen, már t. i. a kik akartak, s folyamodván a tudori rang és

ezim elnyeréséért, s lefizetvén az ezzel járó taksát, kettesével kijelölte őket az illető fakultás tanári kara, hogy tartsanak egymás ellenében tudori disputát. Mindenki örvendett, hogy Rezső is a vitázók között lesz s én bizonyos valék a felől, hogy az ő vitatkozása legnagyobb esemény leend a tanév kezdetén.

Rezső szegény volt, szegényebb, mint a milyennek őt akkor talán magam is gyaníthatám; mert ő nemesak hogy annyira büszke vala, hogy szegénységét teljesen el tudta burkolni, de sőt valódi megvetést is érzett és mutatott a szegénység iránt, mint olyas valami iránt, melynek soha sem szabad közte és bárminő barátság közt állani, melyet bármiféle okból megkötni és fenntartani czélul tűzött ki magának. A világról sem engedte volna, hogy egy oly hitvány dolog, mint a gazdagság hiánya, elrontsa kedvét az oly állandó s előtte kedves viszonyokhoz, vagy dolgokhoz, melyekben ő élvezetet talált. Így történt, hogy velem is el tudta feledtetni szegénységét még olyankor is, a mikor annak jelenléte valósággal szembeötöl volt.

Irtam neki, hogy tudassa: mikor legyek az egyetemi városban, s ő, egészen más irányból jöve, megígérte, hogy azonnal fölkeres, ha megérkeztem. — Csakugyan ugy is történt; ugyanazzal a szívélyes bizalmas kézzorítással fogadott, mint hajdan, legfeljebb arczában volt kissé több komolyság — legalább én ugy képzelém — de azért azt most is az egykori kedves, vidám mosoly élénkítette, a mely azonban erőteljes, önmagában bizó és elhatározott kifejezésé izmosult vonásain. Szállást béreltem s azután elsielttem vele, hogy elővarázsolhassuk a régi, kedves emlékeket és megfosszuk azokat minden gazdagságuktól. Több széniort ismertünk, a kik csak noviciusok voltak, mikor mi végezünk s örömmel fogadtuk a szivességeket, a melyekkel minket elhalmozni törekedtek. Mikor a többek között az egyikől előjő a szíves fogadtatásért hálálkodtunk, Rezső hirtelen megállott és így szólt:

„Ugy hiszem, Treat, ön szerezhetne nekünk egy pár könnyű ágyneműt. Shrub (ez volt az én gúnynevem) és én ma künn a szabadban szeretnénk aludni és minthogy holnap beszédet fogok tartani, nem akarom meghűteni magamat.“

„No, természetesen“ — mondá Treat; — „jöjjenek thea után az én szobámba — egyetemi épület, keleti szárny — s rendben lesz minden.“

„Mily nagyszerű eszme!“ — mondám én. — „Csodálom, hogy nekem is eszembe nem jutott.“ Még most is emlékszem, hogy milyen jóízűt nevettem ama nyílt, mesterkéletlen mód fölött, melylyel Rezső e kérését előadta s egy szuszra további tervét is elbeszélte. Azonnal tudtam, hova fogunk menni, — egy régi jó helyre, a katedralszikkához, egy kiszökellő kovakőhöz a domboldalon, mely számtalan sok zsenge orációnak volt már hallgatag tanuja, melyek aztán később nagyobb közönség előtt mondtak el. Oda mentünk tehát ama júliusi estén, lassan czipelve fölfele a domboldalon pár darabból álló mezei nyoszolyánkat. Rezső a holnapi napot kezdé emlégetni és így csakhamar szónoklatára került a beszéd sora.

„Mindent attól figg“ — mondá — „hogy sikerül az első mondatom. Ha helyes

hanghordozással tudom azt elmondani, a többi csak tréfadolog; de ha nem tudom megnyerni hallgatóságomat ezzel az első mondatl, vége mindennek s olyan leszek, mint a ki egy postakocsi után szalad, melyet utól nem érhet; annyit fogok elérni az egészszel, hogy hallgatóságomat kissé tovább fogom szemem előtt látni, mintha rögtön megálltam volna, mihelyt elvesztém azt látkörömből. Hallgass rám tehát!“ —

— „A gondolat — az ördög maga!“ — „Most már szeretném tudni Shrub, hogy érzed magadat erre? Nemde megvárakodtál s visszafojtott lélekzettel várod a közelebbi mondatot, vagy pedig akár ne is folytassam tovább.“

„Igazad van, borzongás futott végig a hátamon“ — felelém neki, — „csak folytassd.“

— „De az ördög maga is a fény anygala volt, mielőtt elbukott volna.“ — „Láthatod tehát, hogy az elején elméledőnek és elmélyedtetnek kell lennem. Lassan, mély gondolatokba merülve kell a színpadon előre lépdelnem, mintha az egyetem Hamlet-je lennék — csak félig nyitott szemekkel s ugy mondani el szagatottan, lázasan, első mondatomat, megállva és kissé habozva eszónál „gondolat“, mintha egész beszédem végére jutottam volna, — és azután rohamosan száguldani az „ördög“ szónát, mintha ezt magát akarom ledobni a színpadról. Ekkor bizonyos allegrettoszeri mozdulattal — így, a hogy mutatom — elhadarom befejező mondatomat és így beszédem tárgya szépségesen oda lesz terítve a bámészködő parókások megnylt orrai elé.“

Gyakran, igen gyakran gondoltam végig azóta ezt a jelenetet s idéztem vissza emlékembe egész akkori beszélgetésünket, hogy a nemsokára ezután bekövetkezett mély hallgatás nyitját valahogy kitalálhassam; így tehát minden szava mélyen be volt véve emlékezetem tábláján. Szükségtelen további társalgásunkat ismételnem. Begöngyöltünk nyoszolyánkba s oda fektdtünk a durva szikkára egymás mellé, egy ideig az ég csillagait nézegetve. Az ég szeliden tekintett le ránk, mintha mindketőnk számára valami szép jövőt rejtegetne magában. Beszélgettünk iskolai éveinkről, de nem annyit, mint a jövő napjairól. Az éj lassanként ránk borult s beszélgetésünk egyre szagatottabbá, halkabbá lett. Végre, mikor éreztem, hogy az álmoság erőt vesz rajtam, utolsó szavait hallottam — utoljára:

„Jó éjt, Shrub. — Mindent?“

„Igen, Rezső. — Részéről is?“

„Mindent!“

Régi szólásmódunk volt ez már nekünk, melylyel minden czivódást vagy egyenlenséget örökre bevégezünk. Egész terjedelmében olvasva ennyit jelentett az: „Megbocsátsz, elfeledsz-e minden sértőt avagy bántót, a mit talán tettem, vagy mondtam?“ — és azóta is, ha elvesztett barátom miatt kételyek és gyötrő gondolatok mardosták szívemet, sokszor susogám magamban: „Mindent, Rezső?“ s ezáltal igyekeztem számítani lelkemből minden iránta keletkezhető igazságtalanságot. Elaludtam, és nagyon mélyen aludtam, ugy, hogy csak egyszer ébredtem föl, akkor is talán azért, hogy a Rezső kezét

— mint gondolom — magamon érzem s újból mély álomba merüljek. Végre fölébredtem, mikor már az ég keleten világsodni kezdett.

„Jó reggelt, Rezső!“ — mondtam.

Senki sem felelt. Megfordultam. Nyugágya ott feküdt s a mint látszik, szándékosan volt minél messzebbre dobva tőlem. Rezső nem volt már ott.

Sohasem láttam többé barátomat!

* * *

A vizsgák folyamata mindjárt az elején megakadt, mert az egyik szigorló hiányzott. Az emelvényről senki sem nyújtott felvilágosítást, s a váratlan esemény, úgy látszik, nem nagyon lepte meg a hallgatóságot. Ellenben saját osztálybeli társaimat, kik még ott voltak, szerfölött kellemtlenül érintette az egész dolog; restelték szörnyen és boszankodtak is miatta. Nagy reményeket tápláltak Rezső barátunk beszéde iránt és sehogy sem tudták kimagyarázni maguknak sem hirtelen történt eltűnését, sem a mély hallgatást, mely azt környezni látszott. Visszavittem a nyoszolyákat Treat szobájába, hol Treat és mások tőlem kérdezték, hogy Ives hová lett és miért tűnt el oly váratlanul. Hallgattam, hogy szívem fájdalmát elrejt-hessem. Hogy merre, hova ment, magam sem tudtam. Hogy miért távozott el, talány volt előttem is: de mégis volt valami, a mi megtiltá ajkaimnak, hogy eltűnése körülményei közül csak egyetlen egyet is föltárjak. Mikor ugyanis reggel fölkeltem, úgy találtam, hogy erszényem és óráim el voltak szedve tőlem. Mindig e gyűlöletes körülmény toladott gunyolódva emlékezetembe, valahányszor barátom nemes képe fölmerült előttem. Nem tudtam elokoskodni magamtól e gondolatot — de a félig-meddig érdeklődő ismerősök boszantó, gúnyos tekintetének sem óhajtam azt egész meztelenségében föltárni. Majdnem önmagam elől is elrejtettem azt, és barátom szép jellemének fényessége által igyekeztem homályba borítani, elenyészetni e foltot. Részben sikerült is. Azaz, hogy emléket mindenkor hű szeretettel ápoltam s bár e végzetes foltot nem tudtam elfelejteni; de legalább nem akartam, hogy általam váljék az ismeretessé, míg általam jelleme más uton is végkép be nem szennyeződik. Miért, miért nem, sohasem tudtam kimagyarázni, de annyi tagadhatatlan, hogy lelkeskedésem hosszú ideje alatt folyton élt lelkemben valami olyan ösztön vagy ösztönyszerű hajlandóság, mely valakinek vagy valaminek gyors elítélésében mindig megakadályozott. Mintha éreztem volna, hogy barátom jellemét kell védelmezni, az a kimagyarázhatatlan ösztön mindenkor föltámadt bennem, hogy föltartóztassa ítéletemet, valahányszor hajlandó lettem volna végképen elítélni valakit. „Várj és figyelj!“ — mondtam ilyenkor magamnak. Vártam tehát sok, igen sok évig és ime, az eredmény nem is maradt el. Szomorú eredmény!

II.

Három napon át tanulmányoztam élénk figyelemmel ama fiatal emberek arcait és

jellemét, kiknek szigorlatán jelen voltam, de főleg a fiatal Ives Kandidot tartottam szemmel, ki nem csupán arcának és magatartásának egykori barátomhoz való feltűnő hasonlóságával tudott megbabonázni, hanem ama félig közönyös és szenvtelen modorával is, mely természetében látszott rejleni. Éles, átható elméjű vala, de emelje nem az északiak kitartó, fáradhatatlan vizsgálódása volt, hanem oly váratlan vilanatszerű valami, mint gyöngéd kéztől a törzsúrás Tudakodóztam fölé az elnöknél.

tett a Rezső sajtóságos hangsúlyozására, melylyel ugyane szót ama szónoklatában kiemelte, melyet sohasem tartott meg. Minél tovább töprekedtem rajta, annál kevésbé valék hajlandó azáltal fejteni meg e talányt, hogy az ifjuval beszédbe eredjek. S az igazat megvallva, bár nagyon szerettem Rezsőt, s bucsúvételének titkát rég eltemtettem már, féltem, hogy ez az egy folt talán még feketébben tűnhetnék elő ismét, s gyávaságomban — ha ugyan gyávaság volt — nem igen kívántam e

egyetemi várost ismét meglátogassam. Be is mentem és hajdani iskolatársaimmal, kikkel ugyanazon vagy közel eső osztályokba jártam valaha, helyet foglaltam az egyetemi tápintézet nagy termében, hol a szigorlatokat megnyitó ünnepély szokott végbemenni. A véletlen úgy hozta magával, hogy régi barátommal, Treattel (ki három osztálylyal járt lejjebb mint én) egymás mellé kerülünk a teremben. Ő is hosszas távollét után jött fel az egyetemi városba s beszélgetésünk főleg kor- és kar-

kolni. „A gyilkosság kiderül.“ No ez már csakugyan furcsa egy téma, olyan fiatal embertől. Treat tovább olvasott, az én szemem pedig az Ives Kandid beszédének címére tapadtak. Olyan borzongást éreztem, mintha ez a fiatal ember ott állt volna előttem, hogy fölfedezze atyja titkát az egész hallgatóság előtt, és előttem! Lázás türelmetlenséggel vártam beszédére. A legutolsó szónoklat volt az, közvetlenül a bucsúbeszéd előtt. Mikor reá került a sor, a fiatal ember előre lépett, s nyulánk, hajlé-

gy hordá azt, mint a többiek — mint valami szokatlan és megtisztelő diszöltözetet, a melybe kamaszsvoltukat pár órára elrejtették. Ellenkezőleg azzal is ügybánt, mintha szónoklatának egy része lett volna; hol hátra vetve, hol meg nagy komolyan maga körül csavarintva, hol pedig az egyik szárnyát kihívó merészséggel a vállára dobva. Másoknál komédiának látszott volna ez az egész dolog, de nála oly teljesen összhangzott egész egyéniségével és szónoklatával, hogy valóban úgy kezdetem érezni, mintha valami bűverő hatása alá kerültem volna, s szemem merően oda voltak szegezve ama köpenyre, mely maga is egészen meg-elevenült a szónok delejes hatalmától. Beszédének tárgya amaz utszéi igazság volt, hogy a titkos tettek bármilyen uton-módon és bármikor, de mulhatatlanul ki szoktak derülni. Példát példa után idézett, hol ismereteket, hol pedig olyakat, melyeket minden bizonynyal a bűn legsötétebb csarnokaiban turkászott elő. Végre elhallgatott, maga körül keríté köpenyét, nagy ünnepélyesen odalépdelt egészen az emelvény legszéleire, hol már alig tudott irt megállani, merően hallgatóságára szegte szemét és tovább folytatá beszédjét eme szavakkal, melyek örökre bevésődtek emlékezetembe:

(Vége követe.)

A svábhegyi vasut.

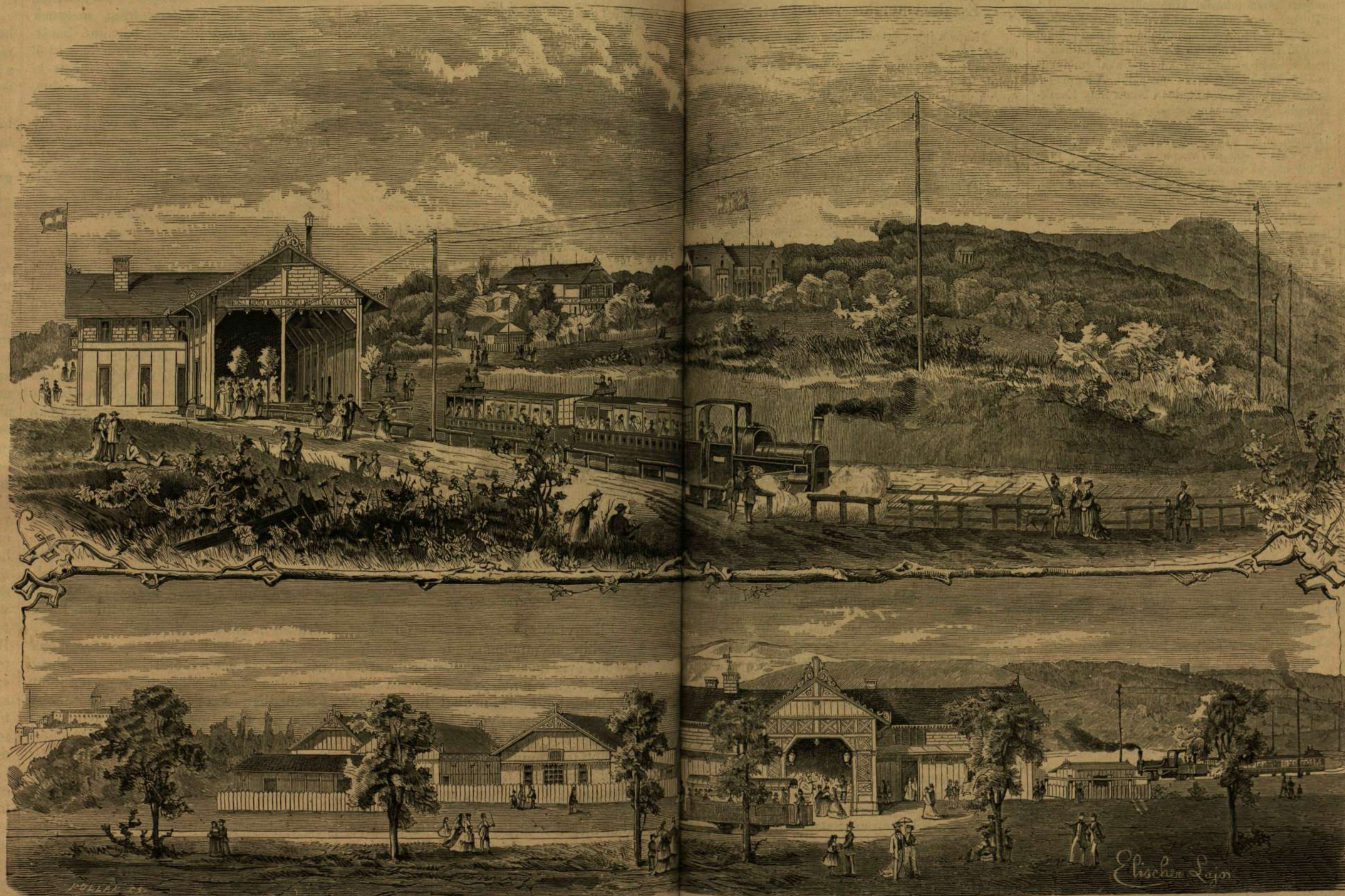
Kevés nagy város van Európában, melyet oly kies fekvéssel áldott volna meg a természet, mint a minő Budapesté. Egyfelől a délfelé végtelenségű ígérkező róna, északfelé a felhők kékjével összefolyó hegyek, — másfelől a budai bérezek, elő-ormukon a sziklás szakadékos Szent-Gelért hegyével, a kettő között pedig a fejedelmi Duna, melynek ketté választó hatalmát e nyáron már két vaskapocs — a láncz- és a margitszigeti hid — fogja ellensúlyozni, valóban elragadó látványt nyújtanak a természet és emberi erő eme kombinált alkotásában, melyet Budapestnek nevezünk.

Kár, hogy az emberi erő nem aknázott még ki minden előnyt és kedvezményt a lakók javára, melyet a természet gazdag adományai kínálva kínálnak, s melyet csak meg kellene ragadnunk, hogy kényelmünket fokozzuk, élvezeteinket szaporítsuk, sőt hogy egészségünket az eddiginél nagyobb mérvben megőrizzük.

Idegen embereknek kelle jönni közénk, kik bennünket a budai hegyekről nyíló festői kilátásra, annak üde levegőjére, árnyas helyeire nagyobb mértékben figyelmeztessenek. Eddigelé jóformán csak egyes költőibb lelkületek, írók, művészek, ideális gondolkozású magánosok keresték föl e helyet. De arra nem gondolt senki, hogy hiszen itt ez a hely arra van teremtve, hogy itt egy nyaraló főváros létesüljön.

Hiszszük, hogy az is meglesz idővel. Lassan, de biztosan. A közlekedés, mely által e hegyvidék benépesülhet, meg van nyitva, mióta a svábhegyi fogaskerekű vasut megindult. Ennek köszönhető, hogy ámbár a közlekedés még csak egy éves, már is sok új villa épült a Svábhegyen, — melyet eddig a vízhiány, az építési anyag és élelmi szerek szállításának roppant drágasága s a közlekedés nehézsége sokkal lakatlanabb állapotra kárhoztatott, mint a minőt megérdemelt volna.

A svábhegyi vasut sokat változtatott e kellemetlen helyzetben. Most már 15—20 percz alatt fáradság nélkül jut fel az ember a hegytetőre az alsó indóházról, melyet a zugligetbe vezető ló-vasut érint. Ha pedig a margitszigeti hid kiépítésével meg a lovasuti összeköttetés is létrejön a pesti és budai közúti vaspályák között:

Felső indóház a Svábhegyen.

SVÁBHEGYI VASUT.

Alsó indóház az „Eccé homo“ réten.

„Sajtóságos egy ficzkó az“, — volt a felelet, „és különös hajlamai vannak. Mindig úgy tűnik föl, mintha nem itt volna igazi helyén, ellenséget csinál magának mindenkiből, noha némi tekintetben mindenféle vállalkozásnak ő a kezdeményezője és felelős vezetője. Sohasem kaptuk rajta semmi bűnös vagy hitvány cselekedeten, hanem azért azt hiszem, oly ravasz, mint — mint az ördög maga!“ — és az öreg ur e szót valami oly különös nyomatékkal mondotta ki, mely csodálatosan emlékez-

títkot földeríteni, mert tartottam tőle, hogy valami nagyon is nagy gonoszság — a becstelenségnek félreismerhetetlen bizonyítéka talál kiderülni belőle. Ah nem, inkább maradjon titoknak, hogysem valami rettenetes felvilágosítás vessen annak végét.

Igy tértem vissza a szigorlatok befejeztével egyházmegyémbe. De a fiatal ember képe követett és kísértett mindenütt. Szinte örültem a zársgorlatok kezdetének, mint a legjobb úrtügynek arra, hogy az

társaink körül forgott. Átpillantottuk az ünnepélyes nap tervsorozatát.

„Megint a régi nevek ismétlődnek“ — mondá ő. — „Itt van például Ames. Tudod, nekünk is volt egy Amesünk az osztályban. Hubbel. Aligha nem valami rokona lesz Péternek, ki egyedül lakott abban a kis kunyhóban, tudod, az új-utczán? Ives. Nézd csak! Hát Rezső barátunk megint előkerült volna? Jól van, jól, na; hiszen tudom, hogy te nagyon szeretsz hallgatni föléle. Nézzük, miről akar szóno-

kony alakja és barna csinos arca öregek és ifjak figyelmét egyaránt magára vonta. Halk éljenzéssel, mely nyilván láthatólag nem a tanulók közül jött, de egyszersmind oly suttogó várakozással fogadták, mely sokkal hízlelőbb volt, mint a tetszésnyilvánítás bármily nagy mérvű lehetett volna.

„Nem látok benne semmi hasonlóságot Rezsőhöz“ — sugá filemben Treat, de azért ő is rajta felelté szemét. A fiatal szónok az egyetemi köpenyt ölté magára, melynek mások is tették, de feltűnő vala, hogy nem

lyása által, keletről a tenger által. Csak még egy elég mély és széles árkot kell ásniok a tótól a Mercy folyamig, hogy a negyedik oldalon is védve, s mindenfelől bezárt tőkeletes szigetben legyenek. A Mercyn építendő hid lesz az egyedüli közlekedő ut beltekők s külbirtokuk (t. i. az egész sziget többi része) közt; s ha e hidat fölszedik, akkor védve vannak minden betöréstől, jöjőn az emberi ellenségektől vagy vad állatoktól.

Másnap visszaértek s behelyezkedésük után mindjárt hozzá is kezdtek a tervezett nagy munkához. Elsőnek a hid építését tették, s annak elkészülte, jó idő járván, mikor az egész napot munkára fordíthatták s még a hely színén is ékezhettek, összesen három hetet vett igénybe. November 20-dikára a hid készen volt, és pedig oly módon, hogy a gránitlak felőli vége csekély fáradsággal, mint felvonó hid fel volt emelhető s a közlekedést megszakitotta.

Most már a tóból a Mercybe vezető csatorna tervezéséhez kezdhetek. Ugy tervelték,

Több nitroglycerint kellett tehát készíteniök, hogy a sziklát megrepszthessék s medret készíthessenek benne. Mikor az készen volt, az új folyam ágat Glycerin-patakknak nevezték el. Deczemberben roppant melegek uralkodtak, de barátaink azért nem hagyták fel a munkával, s az akol és majorudvar elkészítése és rácsosattal való elkerítése is gyorsan haladt előre.

Az akol első lakója egy pár tinamu volt, melyek közül a nyöstény csakhamar meg is szaporodott. A majorság udvart pedig egy néhány vad kacsával népesítették be, melyeket a tavon fogtak. Azután Harbert néhány tyukfélét is fogott az erdőn, az alector-fajból valókat, melyek könnyen megháziasodtak. Néhány pelikán és halászmadar önként bejött, mert a patakban sokkal könnyebben foghatták prédájukat, mint a sík vizen. Rádásul még galambokat is szereztek, s Cyrus azok számára egy pár csinos duczot készítettet.

Egy napon, deczember 23-ka volt, a Top

nyin felültek reá, Pencroffon kívül, a ki a hajósár tisztét teljesítette, s ámbár jól megdöcögötve, mégis baj nélkül értek a sziklabarlanghoz, a hol a léghajó vásznát elrejtve hagyták volt s még eddig nem volt módjuk hazá szállítani.

Estére aztán vigan érkeztek vissza, levették a hámat, zablát a két onaggaról, bevezették őket istállójukba, s ezzel a két teherhordó állat fel volt avatva a házi szolgálatra. (Folyt. követc.)

Egyveleg.

— A japáni iskoláról a „Japan Mail“ érdekes adatokat közöl. Az 1872. törvény 53,000 részint elemi, részint pedig leányiskolák felállítását rendelte el. Azóta már minden jelentősebb városban van ily tanoda és a bennök kiképzett tanulók többnyire a vidéki elemi iskolákba küldetnek tanítóknak. Külföldi műveket és tankönyveket szorgalmasan fordítanak, térképeket és más taneszközöket is igyekeznek készíteni, a bécsi világkiállításból hozott minták után. A „Japan Mail“ véleménye szerint a japáni tanügy nem sokára bármely művelt állam tanügyével képes leend versenyezni.

Izgalmas napok.

Választási tárcza.

Hadd markoljunk hát belé a teli életbe! A hol megkapod, ott érdekes — ha mindjárt csupa jelöltön, programmon és korteskedésen akad is meg kezéd. Csak ugy dong és zsong körülöd a sok választási előmozdalmak hirtel levezőben. Boldog magyar nép! Középszámitással kerek ezre lehet tenni udvarlód számát, a kik most mind örök hűségét esküdnék neked, hogy megnyerjék szerelmedet három évre. Vannak közöttük régi, hű imádók, megöszülve állhatatosság és becsületben, kiket tárt karokkal vonsz kedledre s magad ajándékozol meg bizalmaddal, mielőtt hallandó változatlan érzelmeik újabb biztosítását. Vannak aztán hűlten napraforgók, kik elfeledkeztek rólad az elmúlt három év alatt s mindenféle bank- és vasutkonsortiummal, nyereszkező vállalattal s üzérkedő társulattal léptek vétkes liaisonra, megfélelkezve azok puha kezeivel érdekeid előmozdításáról. Vannak aztán megint mások, kik minduntalan hivatkoztak reád és kompromittáltak ügytelenségük által, fölkelte az a gondolat, hogy érdemtelenségre pazaroltad érzelmeidet és bizalmadat. S mind ezek hosszú során kívül ott látod most magad előtt legújabb udvarlódát, a kik hangzatos „billets doux“ban — prózai nyelven: választási programokban — esengenek kegyeid elnyeréséért, ki akarva emelni elődjeiket a nyeregbe...

Ah, a souverain nép most legnagyobb ur az országban, a kit fölkeresnek így választási mozgalom idején azok a büszke Mahometek is, kik máskor azt várják, hogy a hegy — a nép — menjen hozzájuk. A ködmennék s a zsiros ujjasnak — a mennyiben gazdája szavazóképes — megint megvan a maga teljes értéke. A két gombos, dupla varrásu párisi kesztyűhöz szokott kéz most ingadozó választók kérges tenyerét keresi, s az „essbouquet“ és „mille fleurs“ illatához szokott orr egyszerre fölségesnek találja a subgallér- és kapadohányzagot is, mihielyt nem az ellenjelölt választói terjesztik.

De ilyenkor senki sincs szokott sódrában. A választás kiemel nálunk mindent rendes kérvégválaszból. Régebben még különben volt. Akkor, midőn „liberalisok“ és „pecsovicsook“ között folyt az elkeseredett küzdelem s nem vont semmiféle törvény gátot a választási vesztegetések és visszaélések meggátolására. Hej, ki feledkezhetnék meg a „régí jó időkrol“, midőn gyakran az ököl döntött a szavazat helyett, s azé a jelölté lett sokszor a diadal, a kinek részére a kerület leghírhedtebb verekedői vetették mérlegbe brennusi — füttyköseiket. Az időben, midőn az armális képezte a szavazói minősítvényt, a kortes hadvezér, s az egész ország választási campagne befejezése után egész bulletinokat lehetett volna világgá bocsátani holtakról és sebesültekről.

Azóta szelidültek az erkölcsök, de sajátságos romantikájukból nem sokat vesztek választásaink. Lobogók, tollak, zeneszó, bandériumok, ünnepélyes körutak és dikciók, izgalmas versengések és adáz korteskedés nélkül alig történik meg magyar választás. A mi nálunk elfogy szövet választási lobogókra: elégséges lenne tisztességes öltözettel látni el fél Afrika végig decolletirozott fekete szépségeit. A mi meg a „fölvívások“, „értésítések“, „programmok“ s mindennemű választási falragaszok papírhalmazát illeti: kikerülne belőle legalább is egy millió tankönyvre való anyag. Hanem erőt veszedelemes szólni. Mindjárt elárulod, hogy még csak nem is konyitasz a korteskedés ös s tösgyökere magyar nemzeti tudományához. Mert az valóság tudomány. Nem olyan minőt iskolákban és egyetemeken töltögetnek fejbede kanállal, hanem olyan, milyent sok különböző tehetség összműködése folytán az élet hosszas gyakorlata sajátította el veled. Jó kortes nem is terem minden korban, s aligha nem ritkább a fölszaporodott magyar „államférfiaknál“.

Ilyenkor éli világát. Három éven körösztil dikies, gyula vagy olló nyomja a markát, ha ugyan nem penna a jelvénye mesterségének. Ez utóbbi esetben ő kelének polgári föglalkozása jobbadára a zugprókátorság, megyei s városi urnokság vagy más efféle. De jó kortes nem is lehet más, mint a kinek állása vagy föglalkozása a néppel való szüntelen érintkezést

föltételezi. A ki nem tud beszélni a nép szájaize szerint, nem sógora és komája egy sereg „atyafinak“, nem szokott el-elkvaterkázni „az polgári kaszinóban“ a befolyásosabb választókkal, nem jár el keresztelőre, lakodalomra s diszortorra, nem tekint be minden halottas házhoz, hogy vigasztalja rokonságot: az ugyan ne bízze sokat ékeszölési tehetsége sikerében. Jött-ment emberek biztatására és rábeszélésére nem sokat ad a szittyavérű magyar ember. A kortes csak úgy marad ura a helyzetnek, ha százféle érdekek számai kötik össze a választó-kerület lakosságával s mentől több embernek ismeri a bibéjét vagy gyengejét.

Mihelyt aztán nesze hallatszik az új választásnak, a kortes sarokba dobja vagy szögere akasztja szerszámát, s megkezd a nagy szabásu akeziót jelöltje érdekében. A kerületben amugy is már hullámok kezd vetni a választási mozgalom. Sokan vannak az elégtelenségek. Egyik ezt, a másik amazt a kifogásolni valót találja a volt képviselő. Az országgyűlésen az „igen“ és „nem“ en kívül soha egy kukkot sem szót, azt is halkán. Még azt lehetne volna róla az ember, hogy a váci siketnémák intézetéből választották képviselőnek. A kerületben három álló év alatt egyetlen egyszer fordult meg, akkor is csak azért, hogy megválasztassa a fiát megyei aljegyzőnek. Valahány kérvényt nyújtott be, egyiknek sem lett más eredménye, mint hogy leváltárba tették. A csuporfalvi bíró fiának keresztelőjére nem jött le Budapestrol. A maga tulajdon édes leányát férjhez adta a kerületi pénzügyi direktorhoz, a ki „m. k.“ volna ugyan, de azért még is csak fináncz; manó vigye el az egész nemzetségét! Az adó fölemelésére ő is rászavazott... S így tovább a végtelenségig.

A talaj tehát pompásan elő van készítve az ellenjelölt kortese számára. Az elégtelenség barázdáiba csak bele kell hintenie a magot, hogy a szavazás napjáig érett s telt kalászkokat teremjen. A falu korcsmája rég nem látott már annyi vendéget, mennyi esténként szokott összegyűlni pipafüstös ivószobájában azóta, hogy a község házának kapuján kiszögezték az új választás határnapjáról szóló értesítést. „A csarda hangos: munkálkodik benne a czimbalmos.“ Honnan jött, kinek a költségére huza a negyedfél szál barna legényből álló faluvegi banda az új jelölt kortes-notáját? Ki firtatná most ezt a dolgot. A „toprongyos türelmeseket“ ugy hozta magával a faluról falura utazó kortes a saroglyában, a kinek van elég ahhoz való esze meg nem mondani: micsoda bugyelarísból kerül ki a rajkók fizetése. Nem valami javabéli banda, de azért ingyen muzikának nagyon megjárja. A föltollazott és fölpántlikázott — olykor fölpálkázott — kortes dicseri is a felszemű primás hegedű-nyikorgását s el-dudolgtatja róla ivás közben:

„A csárdában két toprongyos türelmes
Huzza azt a java notát, a keservest.
Ugy sir, ugy ri kezében a száraz fa,
Mintha apja lett volna rá hajdanában akasztva.“

Az asztaloknál szerzesztét, a hol választó és nem választó polgártársak „iszszák a hegy levét“, meghányják és vetik a nap nagy kérdését. A kortes éjig magasztalta az új jelölt hazafiai érdemeit, nagy tehetségeit, ragyogó tulajdonait. A kerület maga ellen követ el bünt, ha meg nem választja e férfit, a kinek feje káptalan, jelleme bevehetetlen var. Aztán a mi sokkal több: utolsó izzig a nép embere, kinél méltóbbra nem bízhatnák érdekeik képviselését. Adóemlést soha meg nem fog szavazni s ha rajta állana, fináncz és végrehajtó nem lenne a világban. A mit az előbbi képviselő elmulasztott tenni a kerület érdekében, azt ő mind helyre fogja hozni. Gondja lesz rá, hogy a járásbírósga a kerület központjába helyeztessék át, s hogy a kengyel-falviak megnyerjék a kincstár ellen folytatott perüket. Ezeknek iskolát, amazoknak adóellen-gedést fog kieszközölni. A csuporfalviaknak sem lesz rá okuk panaszra. Ha bíró uram házába netán megint fiut fog hozni a gólya, szivesen elvállalja mellette akár a keresztapásgot is. De szinte fölsőleges is ennyit szólnia. Holnap meglátják szinről-szinre az új jelöltet, a ki fényes bandérium s hosszú kocsiorsó kíséretében fog bevonulni a faluba, hogy elmondja programbeszédét. Akkor itéljenek! De jól meggondolják, kire adják a voksot, mert ha rosszul találkan vetni, bizony nagyami tulajdoníthatják majd a rozaratást is.

A jó borizú hangon elmondott ékes dikciózó nem is téveszt el hatását, annyival inkább, mivel a vállalkozó kortesnek már előbbi időből is van egy sereg ismerőse, komája és czimborája Csuporfalván. A hangulat általán kedvező az új jelöltre nézve, s hogy most a „szólnok“ teli pohárral kezében élteni, mint a kerület leendő képviselőjét, harsány „éljen“ hangzik föl felelettül. Csak a harmadmagával a löcza végére szorult szürszabó vegyit ürömcöppent a kortes örömpoharába, rekedt hangon kiáltva közbe: „Dej-szen, nem addig van az! Nem cserélünk eben gubát. Ott veszszen a kendtek jelöltje, a hol van: ő is csak olyan közösügyes vitéz, mint a másik.“

Ebből a mérges közbekialtásból cifra kis verekedés kerekednek, ha szerencsére nem lenne jelen bíró uram is, a ki hivatalos tekintélye latbavetésével lecsitítja az összeszallakozott ellenfeleket. Persze hogy nem mindig foly le ilyen simán a dolog, főleg ha legénynepe is van a csárdában, melynek fiatal vere gyorsabban forr föl, mint az öregeké. A melyik párt aztán jobban győzi erővel, az kitarítja a másikat az ivószobából az utcára, s jó ha egyéb baj nem esik néhány megpuhított hátal és betört fejnél. Mert így választási mozgalom idején nagyon könnyen jut olyan helyzetbe a galibát kereső, hogy meghusángolt tagjait fájlalva, kénytelen el-elékelni önmagáról:

„Megdagadt a botja helye az én kedves komának:
Be nagy csúfja lettem én e világnak!“

Hanem aztán magyar ember létere, a ki az ilyen alakban adott kölesönnel nem igen szeret adós maradni, vigaszt merithet ugyanazon dal biztatásából, hogy:

„Terem még az erdő botot, terem olyan somfejűt,
A mely olyan nagyot, mint a kendé, üt.“

De ne füssön semilyent se. Hiszen ugysy elég veszett hirt van már választásainknak a régibb időkbel. Aztán édes magyarm: a kilencszáz-kilencvenkilenc jelölt között akárhány akad olyan, a ki arra sem szerzett érdemeit, hogy az orrod vére folyjon érte, vagy csak egy hajszálad görbüljön is meg miatta.

De hát a választási izgalom napjaiban mindannyiunknak élénkben lüktet a vére, s az indulatok minduntalan ki vannak téve a fölfortyanás veszélyének ott, hol számra nézve majdnem egyenlő s jelöltjeikhez a meggyőződés és egyéni rokonszenv szívósságával ragaszkodó pártok között foly a mérkőzés, mely csak elő-játék a döntő küzdelemhez. Am legyen ellenfelek küzdelme, de ne — ellenségek adáz harcza.

Borostyáni Nándor.

Tengeralatti vasut Francia- és Angolország között.

A közvélemény egy darab idő óta sokat foglalkozik egy tengeralatti vasut tervével, mely arra lenne hivatva, hogy a La Manche csatornán keresztülhalva, Francia- és Angolország közt biztos vasuti közlekedést nyisson. Az alagut South-Forelandnál, Dover közelében kezdődne és Sangatte-nál, Calaishez közel, érne véget; hossza 48 kilométer (6 $\frac{1}{2}$ mérföld), melyből 36 $\frac{1}{2}$ a tenger alá esne. Tehát sokkal hosszabb lenne mint az Alpok két alagutjának bármelyike, akár a mont-cenis-i, mely 12 kilométer hosszú, akár a szent-gothardi, mely 15 kilométer hosszú lesz; hanem azért a munka elkészítése nagyobb nehézségekre alig ítűköznék, s a szellőztetés bent a hosszú alagutban sürített lég segítségével igen egyszerű lenne. Az egész különbség abban állana, hogy a munka elkészülése hosszabb időt venne igénybe.

E nagyszerű tengeralatti vasut eszméje kétségtelenül egy francia mérnöktől, Thomé de Gamondtól származik, ki e tárgyban tett gondos tanulmányait 1858-ban bocsátotta közre s már az 1867-iki párisi köztárlaton kész tervek és költségvetéseket mutatott be a közönségnek.

1872-ben Londonban mérnökökből és tőke-pénzesekekből a terv tanulmányozására társulat alakult. Azt tüzték ki czélul, hogy Calais és Dover környékén egy-egy 100 méter mélységű kutat ásanak és azokból a tengerparton a tenger felé s alá egy-egy kilométer hosszú tárnakat vájnak a végből, hogy az akadályok iránt, melyek az egésznek átfurásakor előállhatnának, tájékozódást szerezzenek.

Jupe mester, az új inas.

A Pencroff madár-ijesztői.

A REJTELMES SZIGET.

hogy akkora mezőt fogjon be, melyből vető föld is teljék. Mert az a néhány buzaszem, melyet Harbert a zsebében talált volt, azóta jól megszapordott. Első vetésre, hat hónap alatt, 800 magot érlett. Ebből 50-et, a többi elveszésének esetére, elővigyázatból félre tettek; az ujra elvetett 750 szem már egy kis mérce birtokába juttatta őket. Ennek kellett jó vetőföldet készíteni és pedig a beltelken, hol könnyebben megóvhasák a vadak és madarak kártételétől.

Ez utóbbiak ellen Pencroff nagyon élmés szerkezetű madár-ijesztőket készített; kis szelmalmocskákat, minőt a gyermekek csinálnak, de ugy, hogy forogtukban nagy csörgéssel kalapálnak, mint a bányászoknak vagy katonáknak jelt adó deszkákon szokás. Továbbá emberalakú vázakat fából, mint a gyermek-bohócok, mozgatható karokkal s lábakkal, melyeket zsinagekkel ide-oda rángathattak.

A csatorna ásása nem ment oly könnyen, mint előre gondolták. Alig egy pár lányi tele-vény földréteg alatt kemény sziklatalajra akad-

ugatása s a Nab kiáltozása, „ide, ide!“ hallatszott. A többiek is kiszaladtak, s két jámbor állatot pillantottak meg, mely a major udvarba valahogy betévedt, s ott bambán nézett körül, nem tudva merre szabaduljon. Lovakhoz, vagy legalább szamarokhoz hasonlítottak.

— Ezek bizonyosan onaggak, vagyis vad szamarak, — mondá Harbert, a ki az állatban meglehetősen jártassággal bírt, a mint tudjuk.

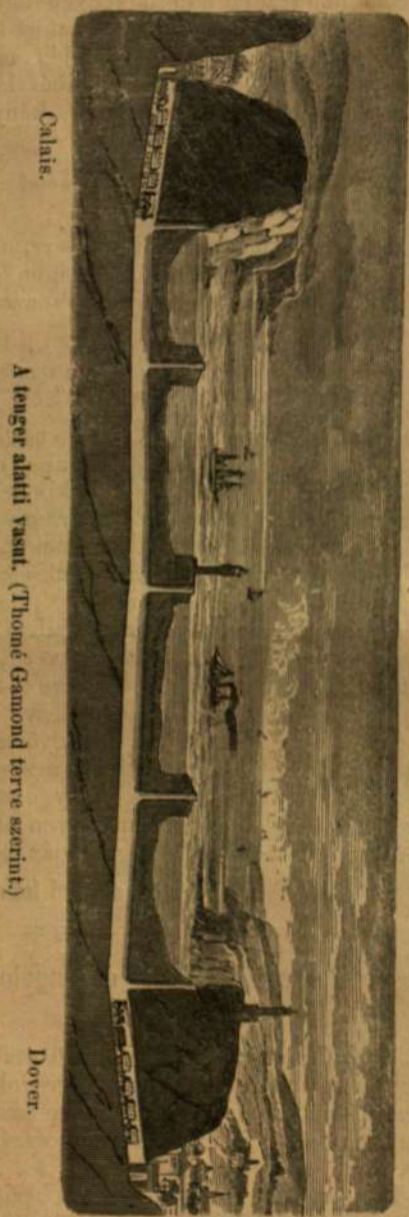
— Már akár lovak, akár szamarak, mondá Pencroff, itt tartjuk őket, mert jók lesznek kocsit huzni, a mire pedig legnagyobb szükségünk van.

S ezzel, a nélkül, hogy az állatokat elremitené, szépen a hidhoz lopózott, felvonta annak a felvonóját, — s a két onagga fogoly volt. De a bezárt helyen szabadon hagyták őket, hogy lassanként szokjanak meg, s el ne vaduljanak. Gondoskodtak eledelökről is, csakhogy jól érezzék magukat új otthonukban. Néhány nap mulva aztán kötőféket vethettek a szájukba, s befoghatták a nem épen könnyű kocsiába, melyet azelőtt Pencroff és Nab huzgáltak. Most valamenny-

A tengeraltal vasut eszméje és terve az e társulat által megkezdett próbamunkák következtében komolyabb alakot öltött, kivált akkor, mikor Hawkshaw angol mérnök egy másik, a Thomé de Gamondtól némileg különböző irányvonalat hozott javaslatba. Mint mondtuk, ez utóbbi terve szerint az alagut South-Foreland-tól, az angol parttól indulna ki, de Hawkshaw terve szerint Sangatte-nál, a Gamond által tervezett iránytól kissé eltérve Calaishez közel bukkanna ki.

E vonalat követve, az alagut igen vastag, tömör, egynemű és a calaisi szoros egész szélességében elterülő kréta-rétegbe lenne furva. E réteg az angol parton 140 méternél vastagabb és a francia parton körülbelül 230 méter. Az egyik réteg a másiknak bizonyosan folytatása; s bizonyára ugyanaz a tömör és egynemű tömeg kerül el a tenger fenekén is a szoros egész szélességében. Ezenfelül a kréta, mely e réteget alkotja, könnyen porlik és a furo szerszámoknak nagy erő nélkül is fog engedni.

Melékelt rajzunk az alagut átmenését Th. de Gamond terve szerint tünteti fel. Fele

utján a szigetté alakítani szándékolt tengeri állomás látható, melyet egyszersmind molókkal, kikötőkkel és egy óriási viharjelző toronnyal is ellátnak volna. A torony egyszersmind összeköttetésben állt volna az alagutal is, mely e helyen ponton pályaudvarra tágulna ki, oly berendezéssel, hogy ne csak árukat, hanem egész kocsiakat is lehessen az alagutból fel és viszont a szigetről leszállítani. A többi kúrtók leginkább szellőztető szivattyúk befogadására szolgáltak volna.

Azért legnagyobb mélysége Dover és Calais között csak 54 méter. Az alagutat 100 méter mélységben furva a fenék alatt még mindig 46 méter vastag réteg marad fenn a vízfenéktől való elválasztásra. Ez a vastagság teljesen elég arra, hogy a víz ne törhessen az alagutba. Angliában a bányászok igen messzire behatoltak a tenger alá, a nélkül, hogy a víz berontásból tarthatnak volna. Készségbevonhatatlan bizonyosság erre a cornwalli bányák mély tárnái, továbbá a white-haveni és cumberlandi bányák ugyanezt bizonyították. Botallaelsben szintén a tenger alatt bányászták az érceket és a parttól 640 méter távolságra nyomultak be a

tenger alá. White-Havenben a tárnák egyenes irányban 5 kilométernyire is benyultak a parttól, míg a keresztárnák az ocean alatt 70—220 méter mélységben több száz kilométer hosszúságra nyitottak utat, a nélkül, hogy a bányászok valaha észrevették volna a tengervíz behatolását.

Annyi tehát bizonyos, hogy a tervezet a tengervíz betolulása miatt sohasem lesz veszélyes kitéve, sem az építés alatt, sem az után. Az egész terv kivételének összes költségei Austin angol mérnök legújabb számításai szerint 625 millió frankra rugnának abban az esetben, ha három alagut furrását határoznák el két-két vágányra. Ez alagutak egyike kizárólag személy- és gyorsvonatok, másik a rendes személy- és postavonatok, harmadika pedig közönséges tehervonatok számára lenne fenntartva.

A terv tehát, a mint látjuk, elég komoly, de még eddigéig csak terv. Hanem az előleges munkák végrehajtására egy társaság két millió frankra rugó összeget irt alá. Az engedélyesek saját kockázatukra és veszteségükre kötelesek a tenger alatt egy 1 kilométernyi hosszú tárnát furni. Ha ez az első kísérlet nem biztosítaná eléggé a sikert számukra, joguk lenne rá, hogy a vállalatot abban hagyják. Ha e nagyszerű alagut elkészülhetne, az utat Londonból Párisig 8 óra alatt kényelmesen meg lehetne tenni. Vállalkozó szellemű korunkban biztosan remélhetjük, hogy ez óriási munkára is akadnak vállalkozók, s ha tervök sikerül, akkor a dovercalaisi tengeraltal vasut méltó társa leendő századunk többi nagyszerű vállalatának, a csöndestengeri vaspályának, suez csatornának, montenis-i és szent-gothardi alagutaknak.

Egy jövő századi találmány.

Egy francia Tatrangi fölfedezte a Jókai által a jövő századba tett törhetetlen üveget, s e szerint a közmondás, hogy „törékeny mint az üveg”, a jövőben el fogja vesztieni jelentőségét; ablaktábláinkat nem kell ezután a kopogó jég-eső rombolásától féltelnünk, sem lámpaüvegeinket az elpattanástól.

A feltaláló, De la Bastie, találmányát „ruganyos üveg”-nek nevezte el, s a Pont d'Ain-i vaspályaudvaron a legmeglepőbb kísérletek tettek vele, melyek azóta Bécsben és Berlinben is nagy sikerrel ismételtettek. Egy közönséges üvegdarab egy lámpa melegének kitéve, 24 perc alatt szétrepedt; az új üveg azonban a vörös izzásig hevítve ellentállott a melegnek, hideg vízbe mártva s ismét a lángra tartva sem pattant el.

A De la Bastie-féle találmány — mint a német „Arbeitgeber” írja, a melyből veszszük adataink legnagyobb részét — az üveg keményítésén alapszik. A közönséges üveg törékenysége részecskéinek csekély összetartásából származik; ha ezek közelebb hozatnak egymáshoz s ezáltal az anyag tömörebbé tétetik, tartóssága és erőssége növekedni fog. Bastie úgy találta, hogy a részecsek ezen egymáshoz való közelebb hozása összenyomás által nem eszközölhető, még ha az üveg folyékony vagy lágy állapotában nyomatik is össze, — ő tehát azon gondolatra jött, hogy az aczeledkezésnél követett módszert fogja az üvegnél alkalmazni. Bastie üvege összetételében némi hasonlóságot tüntet elő az ugynevezett üvegtörvényekhez és a bolognai üvegcséhez, mert ha eltörik, az is, mint ezek, apró kristályokká megy szét. Bastie azonban üvege előállításánál megfordított módon jár el, mint az üvegtörvény és bolognai üveg készítésénél. Oly üvegek, melyek nagyobb hőnek voltak kitéve, már eddig is lassu kihűlés által tettek kevésebb törékenységre; ez által az üveg részecsei jobban összetömörülhetnek, jobban ellentállhatnak a melegnek, mint a gyors lehűtés mellett. E végből de la Bastie oly anyagokat választott ki a hűtésre, melyek a víz forrójánál tetemesen magasabb fokig hevithetők, u. m. olajokat, gyantákat, illó anyagokat; vajjon üreket is alkalmazhatók-e, ha t. i. az üvegre vegyileg nem hatnak, azt még a tapasztalásnak kell eldönteni. Bastie találmánya tehát keményítésnek nevezhető, melynél a hőkülönbség az üveg és a hűtőanyag között sokkal csekélyebb, mint az aczel keményítésénél. Bastie az általa használt hűtőhőfokát nem hozta nyilvánosságra, csak annyit mondott, hogy mentől nagyobb annak hőfoka, annál inkább összetömörödnek az üveg tömecei s

igy annál nagyobb lesz ellentállási képessége. A feltaláló több keményítést készített, melyeknél a hevítő helyiség a hűtő folyadékot tartalmazó edényekkel közvetlen összeköttetésbe hozott, mely edényeknek természetesen fedetteknek kell lenni. Ha a munkás látja, hogy a tárgyak már elérték a megkívántató hőfokot, azokat egy ezen célra készített lejtőn a hűtő folyadékba bocsátja. Ezen Bastie által szerkesztett keményítések majdnem szint oly fontosnak látszanak, mint az általa felfedezett eljárás mód.

E találmányról körülbelül a Kolumbius-tójasának története ismétlődött. Bécsben is, Berlinben is rájöttek a törhetetlen üvegtörvényének a módjára. Mindkét helyen törekedtek ugyanis kísérletek által ezen eljárás mód nyomára jutni, s ezen kísérletek úgy látszik a kívánt eredményre vezettek. Egy berlini tudósítás szerint Stahl F. M., egy meteorológiai szekeret készítő készvényszerűség igazgatója, oly minőségben készített ilyenmő üveget, mely a de la Bastie-féle francia üveggel, ugy keménység, mint a hő iránti ellentálló képességre nézve, tökéletesen egyenrangú. Ugyanez történt Bécsben, hol Bauer tanár, a vegytani társulat egy nem régi gyűlésében, egy darab, általa vegytani laboratóriumában készített, törhetetlen üveget mutatott be, melynek ellentálló ereje ugy ütés, mint a hő ellenében a legjobb minőségű volt. Bauer tanár eljárás módját következőképen adja elő: közönséges üveg 500—600 fokig terjedő vörös izzás által meglágyítatik, alacsonyabb hőfokra paraffinba való bemártás által gyorsan 400 foknyira, azután pedig lassan 40 foknyira lehűtetik. E találmány jelentősége — írja dr. Hirsch — mai nap még alig kiszámítható. A nagy törékenységre és a hő ellenében való csekély ellentálló képességű üveg oka, hogy az üveg oly csekély mérvben vetethetett gépek készítésénél igénybe, s ez okozta, hogy az üvegedények a háztartásban nem alkalmazhatók nagyobb mérvben. Jövőben konyha-edényeink legnagyobb részét üvegből lesznek, ugy tisztaság, mint egészség és olcsóság szempontból, mert hogy az üvegedények, a vas-, vagy épen réz-edényeknél olcsóbban lesznek előállíthatók, az kétségen kívül áll. Franciaországban márgyárilag állítják elő ez új üveget. Forgó üzletében ki-ki meggyőződhetik annak törhetetlenségéről. Most még csak egy másik Tatrangi találja fel hamarosan a repülő-gép másik feltételét s kész lesz még előbb is, mint Jókai jósolja.

Hj. H. L.

A hétről.

© Ha mostanában kétszáz lépést megköcskázta az ember Budapest valamely népesebb utcáján: biztos lehet felőle, hogy a pálya végén, ha ugyan nem az elején vagy közepén, vidéki atyfiakkal találkozik, a kik megszólják.

És jó, hogy megszólják; mert különben bizonyára azzal a véleményvel menne el mellettök, hogy no, ezeknek valami sürgetni való ügyes-bajos dolguk van a királyi kúriánál, sőt a mint a deputáció elnökének baloldalt felduzzadt dolmányából látszik azon a helyen, a hol szív és felette a tárcza lakik, talán informálni jöttek.

Az igaz, hogy a tisztos magyar ruhás, fésűs haju alakok, kik most, a rekkenő melegben sem feledkeznek meg arról, hogy a honszeretet, mely nyáron magyar ruhát hordat velök, melegebb minden más melegenél, — kik minden mellettök elhaladó embert, a ki rájuk néz, illedelmesen szerencsés jó nappal üdvözlönek, leemelve kalapjaikat; — mondom, igaz, hogy e derék hazaifak közé két nő is került, egy idősebb és egy fiatalabb. Az pedig arra a gyanyura ad okot, hogy a kisasszony férjhez megy, azt jöttek hát stafirozni.

Szerencse tehát, hogy téged, ki talán kissé hosszasan tekintettel rájók, nemcsak hogy üdvözlönek a váci-uteza pádimentomán, hanem meg is állítanak.

— Ugyan instáljuk alálassan a tekintetes urat, nem mondaná meg nekünk falusiaknak, hol lakik itt a végrehajtó?

— A végrehajtó, atyámiai! Hm, kigyelmetek fura emberek. Más ember messze kikerüli a végrehajtókat, kigyelmetek pedig még Budapestben is kérdézősködnek utána, hogyha ugyan megvan-e valahol.

— Persze hogy keressük, tekintetes uram, — hogy ne, mikor olyan nagy szükségünk van rá.

— Hát kit akarnak ekzekválni?

— Ekzekválni? nem akarunk mi ekzekválni. Hát nem tud az ur magyarul?

— Hogy ne tudnék! Kigyelmetek végrehajtó keressenek, a ki ekzekvál.

— Látszik, hogy még se tud az ur magyarul. Nem hiába pesti! Az a ki ekzekvál, az jégrehajtó. Elszedi mindenünk, kihajt a jégre, hogy hisz az okos ember a jég hátán is megél. Az ilyen a jégrehajtó. A végrehajtó pedig, a kit mi keresünk, az nem más, mint az az uraság, a ki követeket kommandál. A kék nekünk. Ha nem tudja az ur, hát mit állítja meg az embert itt az út közepén. Menjen az ur a maga dolgára, mi is azt tesszük. Befellegzett.

No most hát már tudodra adatott világosan, hogy a központi végrehajtó bizottság kerestetik.

Hogy mely párt végrehajtó bizottsága: annak megfajtásával a deputáció adós maradt. De akármelyik legyen is, — bizonyos az, hogy ez idő szerint ez most a legkeresettebb hivatal. A végrehajtó bizottságnak kell most eszének lenni a fejevesztett választókerületek helyett is. Mérsékelni, egyeztetni, a hol tulhajtás, szakadás fordul elő, — két szemben álló jelölt pártját harmadik jelölt felállításával egyesíteni, s így verni meg az ellenpártokat; ajánlani, a hol nincs jelölt stb. stb. Egy szóval, ha Briarneau száz kezével birna is, mind tele lenne az munkával. Mozog, kavarodik, pezsg a világ mindenfelé. Khaoszus vált az ország, — azzá a zürzavarrá, a miből a világ alakul. Meglássuk, hogy a mi khaoszunkból sikerül-e egy oly világot teremteni, melyre elmondhatja az Ur a biblia szavaival: látom, hogy ez jól van.

Irodalom és művészet.

— Új könyvek. A Franklin-társulat kiadásában közelebb több érdekes munka jelent meg, u. m.:

„Wesselényi Anna, özvegy Csáky Istvánné (sz. 1584 + 1649) életrajza és levelezése.” Irta Deák Farkas. Wesselényi Anna a Wesselényi család eddigéig ismeretes legrégibb női tagja, s a számos tagban virágzó gróf Csáky család ősnője. Általa s valóban szép levelei által vált lehetővé — mondja a szerző előszavában — hogy egy XVI. században született s a XVII. század első felében élt magyar matronát mint édes anyát, családja vezértagját, mivel s tehetséges író, a közelettel való viszonyában s különösen magán életében teljesen megismerhessünk. Ezen időkből különben is történetünknek csak egy kiváló női alakját, Lorántfy Zsuzsannát (L. Rákóczi György neje, s II. Rákóczi György anyja) ismerjük közelebbről, ki fejedelemné levén, életviszonyai más tekintetek alá esnek a Wesselényi Annával kevésebb hasonlíthatók össze. Deák Farkas már három év óta dolgozik az első gróf Csáky István volt tárnokmester életrajzának megírásán, s ezen nagyszabású munkája közben, bukkant a kincsrre, mit jelen kötetben a nagy közönség rendelkezésére bocsát. Ez érdekes munka három részre oszlik, melyek közül az első Wesselényi Anna élet- és jellemrajzát, a második Wesselényi Anna levelezését, a harmadik rész nyelvészeti jegyzeteket, melyeknek magyarázatát foglalja magában. A 13 nagy ivre terjedő, díszes kiállítású könyv ára 2 frt.

„Tarka képek.” Irta Toldy István. Az elegáns kiállítású, Jankó sikerült ezimrajzaival ellátott kötet tartalma következő: „Egy garcon karácsonya”. „A mit a nők követelnek”. „Az értekezés”. „A fölolvadás”. „A kit házastanak”. „A hollófürt és az aranyhaj”. „Laikus

elmélekedések a művészet szülőföldén”. „Egy félbenmaradt kép története”. „A mint tehát a fiatalom is mutatja, a művészt rajzokat, részint értekezéseket foglal magában. Ugy emezeket, mint az előbbieket Toldy elmés előadása és vonzó, könnyed irány jellemzi. Ára a könyvnek 2 frt.

„A kandalló mellett”, beszédek és rajzok gyűjteménye, írta Hajnalka. Szerzőnk, ki csinos dalairól ismeretes, most mint prózaíró ugyanazt a melegséget, kedélyt tünteti fel, mely költeményeinek is sajátja. A 265 lapnyi kötetben, melyet a Franklin-társulat díszesen állított ki, összesen tizenegy rajz és beszéde van, többnyire a női kedélyvilágból merítve. Ára 1 frt 20 kr.

„Magyar pénzügyi törvényismé”, törvények, szabályrendeletek, utasítások és egyéb hivatalos források alapján, a tudor-, ügyvédjelöltek igényeikhez alkalmazva, rendszerbe foglalta dr. Mariska Vilmos köz- és váltóügyvéd, a pénzügyi törvények nyilvános rendes tanára a kassai jogakadémián. Ezuttal megjelent ebből az első füzet, a második szeptember havában fog megjelenni. Az egész munka ára 2 frt 80 kr.

„Kézikönyv kir. közejegyzők számára”, tekintettel az elmélet és gyakorlat igényeire, írománypéldákkal ellátva, írták dr. Dárdai Sándor és Zlinszky Imre. Második kötet, ára 1 frt 20 kr.

— Költemények. Irta Várady Antal. A legkevesebb a mit e 104 lapra terjedő, csinos kiállítású füzetkéről mondhatunk, hogy figyelemre méltó. A szerző nem marad a lyra közönséges, legközelebb fekvő s elnyűtt tárgyainál, melyekből csak nagy tehetség tud, annyi előd után, még valami újat, valami igazán élvezhető nyújtani. A kedves szép szemén, mosolygó arcán, karcu derékán s köznapifaláságán túl egyéb tárgyat is keres, a mi méltó legyen a megdálásra. Eszméi tartalomra törekszik s eszméinek formákat keres, melyek szintoly kevése legyenek mindennapiak, mint tárgyai. Azért, ha egyéb nem volna is benne, a törekvés és nemes becsület mindenestre elismerést érdemel. A ki gyűjtemény, két bevezető költeményen kívül („Anyámnak” és „Osztyályszerem”) három, egyvetlen nagyságu ciklust foglal magában: „Himn-dalok”, „A hervadás dalai” és „A látások könyvéből” címek alatt. Az utóbbi, számára és terjedelmre a legnagyobb. A szerző kétségkívül legtöbb becsét is helyez reá, de részünkről azt tartjuk a legkevésebbé sikerültnek. Eszmélkedő tartalom, allegorikai célzatu, leíró és elbeszélő költemények, a Hugo V. Századok Legendái modorában. A szerző tisztában van eszmével s célzataival, de az a baj, hogy azok nem mindig költői, vagy ő nem bírja a bölcsészit tartalmazó alakításban érvényesíteni. Némelyik hosszúra is van nyújtva s az olvasó érdeklődése meglankad, míg végökre ér. A stíl olykor dagályba csap át a nagyraágaskodás miatt, olykor ellapul a leírás vagy elbeszélés hosszadalmaságában. A Himn-dalok ciklusa csak négy dalból áll, melyek csinosak, szabatosan belalkatban is, de a Himn formájából hiányzik a Himn jobb dalainak lángoló heve. Legbecsebb, „A hervadás dalai” című csoport. Egy szerelmi tragédiát ad elő, egymásból folyó dalokban, melyek néhányan ugyan, eszmében és nyelvben, némi erőltettség, néhányan azonban (pl. a IV. VI. VII. VIII. IX. XII. XIII.) valóban szép s az egész, mint egész is, jól van gondolva, alakítva és kivive. Való-e a történet, melyet a lyrai beszéde (mert annak mondhatjuk) előlökbe ad: nem tudjuk, nincs is jogunk kérdezni; de akár való, akár csak költött, itt-ott az a közvetlenség nyilatkozik benne, mely a költőt s különösen a lyrai hatásnak első feltétele s legbiztosabb eszköze. Üdvözlöjük a fiatal költőt s töle még többet és jobbat várunk e téren is.

— „Liberalismus és konservativismus.” Ez címre egy 251 lapra terjedő politikai röpiratnak, melyet Verhovay Gyula, egyike a közjogi ellenzék tehetségesebb hírlapíróinak irt. Nem lehet föladatunk e helyen véleményt nyilvánítni a mű politikai irányáról, s így csak azt emeljük ki, hogy szorgalmas tanulmány nyomra látszik meg rajta, s világos irány jellemzi. Ára a Tettey Nándor bizományában megjelent könyvnek 2 frt.

— A fővárosi napilapok körében jelentékeny változások történtek. A pártok átalakulása ter-

mészterezéleg maga után vont azok közlönyei-nek, a politikai napilapoknak átalakulását is, s a hírlapi fúzió, melyet minap az „Egyetértés-Magyarország” kezdett meg, a héten több napilapunkat ragadta magával. A „Magyar Politika” című napilap már jun. 13-án elbucszott a közönségtől, s a szerkesztő, Kecskeméthy Aurel kijelenté, hogy lapja, mely 1872-ben indult meg, most a „Kelet Népe” című új politikai napilapba, a jobboldali ellenzék közlönyébe, olvad be. A „Kelet Népe” első száma június 15-én jelent meg, mint a „Közérdek” folytatása. Alakja, beosztása, rovatainak címe egészen a „Közérdek”-é, csupán két új név olvasható a lapon: Kállay Béné, mint lapvezető és Komócsy Lajos, mint felelős szerkesztő. A „Kelet Népe” főszerkesztője Halász Imre a „Közérdek” szerkesztője, rendes heti tárcaírója pedig Hevesi Lajos; s e lap is, mint a „Közérdek” a Franklin-társulat kiadásában jelenik meg. — Másnap június 16-án egy másik lapfúzió is létrejött. A „Reform” e napon jelent meg utoljára, s szerkesztője Rákosi Jenő és főmunkatársa báró Kaas Ivor a „Pesti Napló” rendes munkatársai sorába léptek, Kaas mint politikai cikkíró, Rákosi mint a „Pesti Napló” irodalmi s művészeti rovatainak vezetője; az Athenaeum-társulat a „Reform” tulajdonjogát megszerezvén, a két szerkesztővel kötött megegyezés folytán e lapot a „Pesti Napló”-val egyesíté. A „Reform” történetéből megemlítjük, hogy 1869. decz. 15-én jelent meg először, több deakparti képviselőtársaságában Ráth Mór alapítá; szerkesztője kezdetül fogva Rákosi Jenő volt; rendes politikai vezércikkírója volt az első évben Salamón Ferenc, 1870 május óta b. Kaas Ivor. A „Reform”-ról föl kell jegyeznünk azt is, hogy eleven, gondnal szerkesztett lap volt, s a magyarosodás ügyét minden kérdésben erőlyesen védte. — E lapfúziók után a fővárosi politikai magyar napilapok következőleg csoportosulnak: szabad elvű párti lapok: a volt balközép két közlönyek a „Hon” és „Ellenör”-ön kívül a „Pesti Napló” és a „Nemzeti Hírlap” volt deakparti lapok. A jobboldali ellenzék közlönyei: a „Kelet Népe.” Katholikus irányu lapok: a „Jelenkor” és „Magyar Állam.” A függetlenség párt közlönyei: az „Egyetértés-Magyarország”. Végül a hivatalos „Budapesti Közlöny”, a mely közelebb szintén átalakuláson megy keresztül, a mennyiben politikai része csupán a hivatalos közléményekre fog szorítkozni.

— A „Természettudományi Közlöny” júniusi füzeté a szokott érdekes tartalommal jelent meg, s számos apróbb közléményen kívül három nagyobb értekezést tartalmaz: „A vérkeringésről” Thánoff Lajostól, „A hangyákról” Mocsary Sándortól s „A tenger alatti vasutról” Szily Jenőtől. Ez utóbbi kivonatolatosan lapunk mai számában mi is átvesszük.

— Pályakérdés. A „Zalai Közlöny” egyik barátja 3 darab aranyat tűzött ki oly cikkre, mely a következő kérdést legjobban megoldja: „A jótékony intézetek mily módon hathatnak a társadalmi életre, hogy az annyira elterjedt kasztellem ereje gyengítessék avagy kiirtassék?” A pályaművek nov. 1-ig küldendők be az említett lap szerkesztőségéhez.

— Nemzeti színház. Junius 11-kén Sardou „A jó falusiak” című vígjátékában Eichner Anna k. a. mutatta be magát Margit szerepében, melyben kevés a hálás részlet. A közönség többször megtapsolta és kihívta a rokonszenves, bár gyöngye hangja, értelem és tehetségéről tanuskodó színésznőt. Másod ízben jun. 14-én lépett föl Eichner k. a. Molière „Nők iskolája” című vígjátékában. — Junius 13-kán vasárnap Tihanyi Miklós, Temesvári társulatának tehetségesebb fiatal tagja vendég szerepelt a „Tündérlak Magyarországon” című népszínműben, a tábornok szerepében, és sok buzditó tapsban részesült. Blaháné és Tamásy népdalai ezuttal is lelkesedéssel gyujtották a közönséget. — Hamakera Bernadine k. a., ki mult szombaton „Lammermori Lucia”-ban előbbi föllépéseivel hasonló sikerrel énekelte, jun. 19-kén lépett föl utoljára. — Jun. 21-kén Eichner k. a. mutatta be a mutatója meg egy nemzeti színpadon.

— Budai szinkór. Mult szombaton nagy közönség előtt került először színre „Robinson

